הא מדקאמר ובלילה יהי כגנב אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כליליא יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו מיתיבי 1יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר מדקאמר יקו לאור ואין אלמא אור יממא הוא התם מילט הוא דקא לייט ליה איוב למזליה אמר יהא רעוא דליצפיה הך גברא לנהורא ולא לישכחיה מיתיבי 2ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני אלמא אור יממא הוא התם הכי קאמר דוד אני אמרתי אך חשך ישופני לעוה"ב שהוא דומה ליום עכשיו ה)העולם הזה שהוא דומה ללילה אור בעדני מיתיבי ב)ר' יהודה אומר בודקין אור ג)(לארבעה) עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקאמר רבי יהודה בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי ד)מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור רבי יהודה אומר א)משעת הנץ החמה אמר ליה ר"א בן יעקב לרבי יהודה וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בעשיית מלאכה אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ מדקאמר רבי יהודה משעת הנץ החמה אלמא אור דקאמר ר"א בן יעקב אורתא הוא לא מאי אור עמוד השחר אי הכי דקאמר ליה היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה ומקצתו אסור בעשיית מלאכה ה)נימא איהו לנפשיה הא איכא לילה דקא שרי ר"א בן יעקב ה"ק בשלמא לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא ו)(דתנן) ז)גבי תענית צבור עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' שמעון אומר עד קרות הגבר אלא לדידך היכא אשכחנא יממא גופיה דפלגי ביה רבנן אמר ליה הוא עצמו יוכיח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ שפיר קאמר ליה ר' יהודה לר"א הכי קאמר ליה רבי אליעזר אמינא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמץ דאורייתא דעד הכא אסר רחמנא ועד הכא שרא רחמנא ואידך שעות דרבנן ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא ח)מיתיבי אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין משואות לאור עבורו אלמא אור אורתא הוא ש"מ מיתיבי ט)היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים דברי רבי אורה שאני: מיתיבי מר זוטרא

המפלת

מדקאמר ובלילה יהי כגנב. מכלל דאור דרישיה דקרא יממא הוא והכי קאמר ביום כשעוברי דרכים הולכים עומד רוצח בא אם הדרכים והורגן ונוטל את ממונם ובלילה הוא נעשה כגנב לחתור בתים ולגנוב: **הכי קאמר.** מה שנתנה לך תורה רשות על הבא במחתרת להורגו כדכתיב (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם ברור לך הדבר כאור שהוא בא על עסקי נפשות דהיינו כל אדם חוץ מאב על הבן וכיוצא בו שמכיר בו שהוא אוהבו מאד אבל שאר כל אדם אם היה בעל הממון עומד כנגדו להציל ממנו ממונו זה עומד עליו והורגו רוצח הוא וניתן רשות לכל הקודם להציל את בעל הממון בנפשו של בא במחתרת. ובלילה אם מספקא לך כלילה כגון שאדם אוהבך שהוא אביך ורחמיו עליך ואם היית עומד כנגדו להציל ממונך אינו הורגך יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להורגו והכי אמרינן בסנהדרין (דף עב:) דאב על הבן אינו נהרג במחתרת: **כוכבי נשפו.** כוכבי לילו: **יקו לאור.** יצפה ליום: **עפעפי.** זיהור: **לנהורא.** לדבר המאיר ולא שיהיה שם היום אור ולא קאמר יקו ליום אלא יקו שיאיר ואין: **ואומר אך חשך ישופני.** ואומר סבור הייתי בעוניי כשהייתי נרדף אך בחשך זה אמות והוא ישופני והוא יחשיך תמיד עלי לשון נשף ולילה והחשך שהייתי שרוי בו נעשה אור בעדני אלמא וגבי לילה שייך למימר יום אלמא הכי קאמר דוד הלילה נעשה לי יום: **אני אמרתי.** מפני חטאי שאף מן העולם הבא אטרד ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בחשך ובחרפה האיר בעדני שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמחל לדוד כשבקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זה בזה במועד קטן (דף ט.): **בודקין.** חמץ: **מדקאמר וכי"ד שחרית מכלל דאור אורתא הוא.** וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין: **אסור בעשיית מלאכה.** במקום שנהגו בו לנהוג איסור דאמרינן לקמן (דף נ.) מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין: **משעת האור.** אבל קודם לכן אפילו נהגו בטלה דעתן: **מותר באכילת חמץ.** עד שש שעות כדלקמן בפרקין (ד' יא:): **אורתא הוא.** משתשיכה ושקעה חמה של שלשה עשר: **נימא איהו לנפשיה.** היכן מצינו שהיום אסור והלילה מותר: **הכי קאמר.** ליה הך איסורא דרבנן היא ולאו דאורייתא ובשלמא לדידי דאמינא משעת עמוד השחר אשכחן בעלמא במילי דרבנן להלילה מותר והיום אסור: **דפלגי ביה רבנן.** שנתנו חילוק בשיעורים זה לאיסור וזה להיתר: **אמינא לך אנא דרבנן.** היכן הורגלו לעשות כן דנימא דהכא נמי כך גזרו: **ואת אמרת לי.** ראיה במילי דאורייתא שגזירת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים: **שעות דרבנן.** לבד איסור של תורה שהוא משש שעות ולמעלה כדלקמן [ד.] הוסיפו חכמים שתי שעות כדתנן [יא:] אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו: **ואידך.** ההוא לא דמי להכא דהרחקה עבוד רבנן לדאורייתא משום יום המעונן ובני אדם שאין בקיאין בשעות ויטעו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו: **אין משיאין משואות.** אבוקות בראשי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיום קידשו בית דין את החדש: **אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו.** ביום שלשים שנראה לקדש דאילו כשהחדש מעובר ועושין ראש חדש ביום שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ואשמעינן האי תנא דלחסר עבדינן משואות ולמלא לא עבדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר: **לאור עבורו.** ליל שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש. ליל שלשים ל)[ואמדן] קרי אור עבורו מ) על שם שבו נעשה החדש מעובר כשאין קובעין בו את ראש חדש: **אלמא אור אורתא הוא.** דהא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק: **עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים.** דקסבר רבי לינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים וטעמא מפרש בזבחים [יט:]: **אורה שאני.** היכא דתני אורה לא פליג רב יהודה דהוא לשון יום:

המפלת

אי פשיטא לך דאנפשות קאתי. אומר ר"י וריב"א דהאי קרא באב על הבן מיירי דסתם אב מרחם על הבן ולא יהרגנו אם יעמוד נגדו להציל ממונו ולכך לא ניתן להצילו בנפשו אלא כשיודע בברור שלהורגו בא כדמוכח בפרק בן סורר (דף עב: ושם) דמוקי הברייתא דתניא אם זרחה עליו השמש וכי עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו באב על הבן והאיך דתניא אם ברור לך שיש לו שלום עמך אל תהרגהו מוקי בבן על האב:

מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה. פירש רש"י אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו ואין נראה לר"י דבפ' מקום שנהגו (דף נה.) מוכח בהדיא דרבי יהודה אית ליה איסורא ולא מנהגא ועוד תני ט)תנא איסורא ואת אמרת מנהגא ועוד ניחזי היכי נהוג לכך נראה דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כי היכי דפליגי התם במתני' ב"ש וב"ה: **רבי** אליעזר ב"י אומר משעת האור. למאי דמסקינן אור ממש נקט ר' אליעזר בן יעקב שיעור למילתיה בתחלת היום ור' יהודה נקט הנץ החמה משעת כניסת פועלים למלאכה שהוא אחר זריחת השמש כדאמר בהשוכר את הפועלים (דף פג: ושם) פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו מביתו למלאכה כדכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולא הוי ר"א בן יעקב לא כב"ש ולא כב"ה דבית שמאי אוסרין ס)הלילה וב"ה מתירין עד הנץ ולמאי דס"ד דאור אורתא כב"ש יאמר רבי אליעזר בן יעקב לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: **היכן** מצינו יום שמקצתו מות' ומקצתו אסו'. פי' היכא דליכא סברא כי הכא וכן חמץ דאקשי ליה מיניה אבל היכא דאיכא סברא כגון ע)לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה משום תיאבון וכיוצא בו לא מיירי:

אם

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ח מהלכות יו"ט הלכה יח [סמג לאוין עה]:

ג ב מיי' פ"א מהלכות תענית הלכה ח סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' תקסד:

ד ג מיי' פ"ה מהלכות ביאת מקדש הל' ח:

◆

רבינו חננאל

תא שמע בודקין באור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור. מדקתני ובארבעה עשר שחרית מכלל דאור אורתא הוא ש"מ. וכיון שנתברר כי זה האור ששנינו במשנתנו אורתא הוא למה לי למימר עוד ת"ש. יש לומר כי לא מזו המשנה לבדה שמענו כי אור אורתא הוא אלא גם יש לנו ללמוד מזו האחרת. מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור ר' יהודה אומר משעת הנץ החמה. ש"מ מדקאמר ר' יהודה משעת הנץ החמה מכלל דאור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב אורתא הוא. ודתינן מאי משעת האור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב משיעלה עמוד השחר ויאיר אור היום. והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא בליליא שרי למיעבד מלאכה וביממא אסור, אשכחן דשרו בליליא ואסרי ביממא כי האי גונא בתענית. דתניא עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר, אלא לדידך היכן אשכחן משיעלה עמוד השחר עד הנץ החמה מותר ושאר היום אסור. אמר לו ר' יהודה הוא עצמו ערב הפסח יוכיח שהוא מותר באכילת חמץ עד ארבע שעות ומכאן ולהלן אסור. ודחי ר' אליעזר שאני חמץ דהוא מדאורייתא והתורה התירה מקצת היום ואסרה מקצת היום, ולא שמעינן איסורא דרבנן. [דהיינו] המלאכה בארבעה עשר שהיא מדרבנן מן אכילת חמץ שהיא מן התורה אסורה. ור' יהודה אמר לך אנא נמי לא אמרי אלא בשעה ששית שאיסורה מדרבנן. שמן התורה אכילת חמץ מותר עד חצי היום, דקיימא לן אך ביום הראשון אך חלק, והנה מצאנו לרבנן ביום אחד שאסרו מקצתו והיא שעה ששית שמן התורה מותר באכילת חמץ ורבנן אסרוה. ודחי ר' אליעזר ההוא לאו משום איסורא הוא אלא הרחקה עבוד כו'. תא שמע אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו, ואימתי משיאין עליו לאור עבורו, ש"מ אור אורתא הוא. [שנראה בזמנו לקדשו, הוא יום שלושים. היה עומד ומקריב על המזבח לאורה טעון קידוש ידים ורגלים, אף על פי שכל הלילה היה מקריב:ב. לאורה יקיים מה שכתוב בבאם אל אהל מועד, ותשוב כאילו לאותה שעה נכנס].

מסורת הש"ס

א) [חגיגה יב: ב"מ פג:], ב) [לקמן יג: מנחות סו:], ג) [לארבעה], ד) תוספתא פ"ג ה"ג, ה) [ב"ק מב:], ו) [דתניא], ז) [תענית יב. ע"ש], ח) ר"ה כב:, ט) זבחים יט: תוספתא יומא פ"א הט"ו ומנחות פ"א ה"ז, י) [שבת לג.], כ) [דף יג.], ל) רש"א, מ) [ויום שלשים קרי יום עבורו כצ"ל פי' רש"י ר"ה כב:], נ) [ור"ה כ: ועי' תוס' שם ד"ה וכו'], ס) [לקמן נה.], ע) [לקמן נט.].

◆

תורה אור השלם

1. יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר: איוב ג ט

2. ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני: תהלים קלט יא

◆

מוסף רש"י

ובשעת הביעור. בשעה ששית, אבל מכאן ואילך לא יבדוק אפילו לא בדק בזמנו, דגזרינן משום דלמא אתי למיכל כשמוצא אותו בפסח (מנחות סו:). עד מתי אוכל ושותה. בלילה כשמתענה למחר, בכל תעניות שהוא אוכל משתחשך, ואפילו בתענית יחיד קא מיירי (תענית יב.). שנראה בזמנו לקדשו. להודיען שנתקדש (ר"ה כב:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com